

Integrativna manjinska politika

Veljača 2015.

Sadržaj

Sadržaj.....	2
1.Uvod.....	3
2.Analiza postojeće situacije.....	5
3.Ciljevi.....	7
4.Strategija.....	8
5.Taktički alati.....	12
6.Financijski instrumenti.....	13
7.Mjerenje učinaka/evaluacija.....	15
8.Veze s ostalim sektorima.....	16
9.Sažetak.....	17

19

1. Uvod

Na europskom su kontinentu etnički homogene države izrazita rijetkost. Primjeri su Portugal, koji kroz cijelu noviju i suvremenu povijest nije sadržavao značajnije etničke (ni vjerske) manjine, te Poljska, čija je etnička homogenost rezultat Holokausta počinjenog od strane nacista za vrijeme Drugoga svjetskoga rata te pomicanja poljskih granica i preseljavanja njemačkog stanovništva nakon njegovog završetka. Velika većina europskih država danas je etnički heterogena, doduše u vrlo različitim omjerima (neke zemlje – poput Bosne i Hercegovine – uopće nemaju jednu etničku skupinu koja bi predstavljala natpolovičnu većinu) iz čega proizlazi velika raznolikost pristupa pojedinih država pitanju akomodacije manjina. Unutar Europske unije danas postoji konsenzus (a on se odnosi i na sve one države koje imaju ambiciju priključiti se EU) da je eliminiranje manjina putem genocida, etničkog čišćenja ili asimilacije apsolutno neprihvatljivo državno ponašanje te se takve prakse danas smatraju anticivilizacijskim i zauvijek uskladištenim u ropotarnicu povijesti.

Do vidljivog razilaženja u stavovima i praksama dolazi kada analiziramo različite politike akomodacije nacionalnih, etničkih i inih manjina u državama članicama EU. Tako, primjerice, Francuska prakticira vrlo limitiranu kulturnu autonomiju za etničke (Baske, Katalonce itd.) i regionalne manjine (Alzašane, Oksitance itd.) na lokalnoj i regionalnoj razini, dok je Finska švedskoj manjini osigurala teritorijalnu autonomiju Alandskog otočja, a Samima (Laponcima) prepustila da o svojim kulturnim, obrazovnim i socijalnim pitanjima odlučuju putem vlastitog parlamenta, smještenog u arktičkoj podregiji Sjeverne Laponije (vrlo je važno razlikovati kategoriju etničkih ili nacionalnih manjina, poput Šveđana u Finskoj, od kategorije urođeničkih naroda, u koju spadaju finški Sami, kod nas poznatiji kao Laponci; treća kategorija su tzv. „nove manjine“, odnosno imigranti, azilanti i izbjeglice koji najčešće dolaze iz neeuropskih zemalja, točnije iz Sjeverne i Subsaharske Afrike te Bliskog i Srednjeg istoka).

Kao što vidimo, oblici akomodacije manjina vrlo su raznovrsni – teritorijalna, personalna i kulturna autonomija, federalizacija, te konsocijativizam, odnosno podjela moći – tako da nema govora o nekoj ujednačenoj europskoj politici prema tom pitanju. Drugim

riječima, pojedinačnim je članicama EU ostavljeno da same odlučuju kakve će manjinske politike primjenjivati, a centralne institucije u Bruxellesu ne miješaju se dokle god države izbjegavaju prakse kojima je cilj na ovaj ili onaj način „izbrisati“ manjinske skupine. Drugačije stoji sa zemljama kandidatima, pogotovo ako su ih u recentnoj prošlosti obilježili etnički sukobi; te se zemlje u pretpristupnom procesu nalaze pod velikim pritiskom institucija EU i pojedinih država članica da maksimalno provode promanjinske politike, što dovodi do toga da sustavi zaštite manjina u novim članicama (onima koje su se priključile nakon 2000. godine) vrlo često nadilaze slične sustave starih članica.

2. Analiza postojeće situacije

Republika Hrvatska od političkih promjena 2000. godine (pobjeda lijeve koalicije na parlamentarnim i Stjepana Mesića na predsjedničkim izborima) *de jure* i *de facto* primjenjuje sve više politika označenih kao promanjinskih, pri čemu se misli na etničke, odnosno nacionalne manjine. Rezultat je to velikih pretprijetnih pritisaka na Hrvatsku od strane institucija EU da unaprijedi položaj manjina u hrvatskom društvu, ali i pragmatičnog pristajanja hrvatskih vlasti uz akademske i političke trendove u Sjevernoj Americi i Zapadnoj Europi koji zagovaraju kolektivnu – a ne samo individualnu – emancipaciju (pripadnika) manjina.

Trenutno, RH provodi čak četiri od šest multikulturalnih politika koje su kanadski stručnjaci Will Kymlicka i Keith Banting predložili u pogledu odnosa država prema kategoriji „starih“ ili autohtonih manjina (u Hrvatskoj to su Srbi, Talijani itd.). Druge dvije kategorije manjina – urođenički narodi i „nove manjine“ – kod nas nisu značajnije zastupljene. Te politike uključuju: 1. Službeni status manjinskog jezika na lokalnoj razini, 2. Garanciju zastupljenosti manjina u parlamentu, 3. Javno financiranje medija i obrazovnih ustanova na manjinskim jezicima i 4. Ustavnu afirmaciju „multinacionalizma“. Jedine dvije politike koje kanadski stručnjaci također predlažu, a Hrvatska ih ne provodi su: 1. Federalna ili kvazifederalna autonomija manjinskih regija i 2. Međunarodna osobnost manjinskih regija – pravo manjinskih regija da budu zastupljene u međunarodnim tijelima, potpisuju međunarodne ugovore i/ili imaju vlastite sportske reprezentacije koje nastupaju na međunarodnim natjecanjima.

Iz toga proizlazi da je Hrvatska ostvarila značajan iskorak u smjeru multikulturalizma u odnosu prema „starim“ ili autohtonim manjinama. Iako hrvatske vlasti ovime definitivno prate akademske i političke trendove u Sjevernoj Americi i Zapadnoj Europi, to ne znači nužno da se ovdje radi o poželjnom razvoju. Naime, brojni vrhunski i priznati stručnjaci za navedenu problematiku kritiziraju multikulturalistički pristup jer on naglašava razlike između skupina, umjesto da njeguje i potiče njihove sličnosti, čime dugoročno ima korozivno djelovanje na društvo dijeleći ga na međusobno odvojene kolektive koji sve manje ulažu u zajedničko društveno dobro, a u slučaju konzervativnih manjinskih

zajednica mogu dovesti i do gubitka osobne slobode njihovih članova koji se ne uklapaju u kodeks zajednice (u tom su kontekstu posebno ranjive žene i LGBT osobe).

Glavni problem multikulturalističkog pristupa jest taj da njegovo fetišiziranje različitosti neminovno vodi u segregaciju uzduž rasnih, etničkih ili konfesionalnih linija. Takva je praksa, dakako, teorijski i praktično suprotstavljena temeljnim načelima liberalne demokracije. U Hrvatskoj ovaj je problem svakako najvidljiviji u Podunavlju koje je na osnovi obaveza službenog Zagreba u kontekstu mirne reintegracije tog područja dosljedno segregirano uzduž etničkih linija. Valja naglasiti da na modelu „odvojeni ali jednaki“ (*separate but equal*) do danas inzistiraju predstavnici srpske manjine, a ne hrvatske većine. Problem segregacije u tom dijelu Hrvatske najizraženiji je u području školstva: „Srpska je manjina, pozivajući se na ustavno pravo školovanja na materinskom jeziku i pismu, formirala u Podunavlju razredna odjeljenja u školama (uključujući i vrtiće), u kojima se nastava odvija isključivo na srpskom jeziku i ćirilicom pismu (tzv. model A manjinskog obrazovanja). Ova je jezična podjela obrazovanja zaživjela u Vukovaru, gdje postojeći paralelni sustav obrazovanja bazično znači podjelu djece po etničkom ključu“ (Čorkalo Biruški i Ajduković, 2012.).

Što se stroge političke sfere tiče, prava „nacionalnih manjina“ u RH koncipirana su tako da izdvajaju manjine iz hrvatskog nacionalnog korpusa pretvarajući ih u prekogranične sastavne dijelove njihovih matičnih država, a to se nipošto ne može smatrati održivom manjinskom politikom. Naime, sam pojam „nacionalna manjina“ sugerira da hrvatski Srbi, Talijani, Mađari itd. nisu dionici hrvatske (političke) nacije nego ih se tretira kao dijelove srbijanske, talijanske i mađarske nacije, koji igrom slučaja žive na teritoriju RH i posjeduju hrvatsko državljanstvo. Pored toga, postavlja se pitanje kako Romi, Rusini i Vlasi mogu biti nacionalne manjine ako nemaju matičnu nacionalnu državu? Nadalje, garancija zastupljenosti „nacionalnih manjina“ u Saboru njihove predstavnike pretvara u lobiste partikularnih interesa manjinskih skupina (*ethnopreneur*), a tu je i problem slabijeg legitimiteta saborskih zastupnika manjina koji bivaju birani u Sabor sa znatno manjim brojem glasova od zastupnika biranih sa stranačkih lista. Primjerice, zastupnik dvanaest malih manjina Nikola Mak 2003. godine u Sabor je izabran sa samo 265 glasova. Zastupnik talijanske manjine Furio Radin 2011. uopće nije imao protukandidata na parlamentarnim izborima.

3. Ciljevi

Cilj ORaH-a je provedba Integrativne manjinske politike koja će osigurati opstojnost i svekoliki razvoj manjinskih zajednica u RH, istovremeno ih integrirajući u inkluzivnu i otvorenu hrvatsku građansku naciju. Prijeko je potrebno pronaći zlatnu sredinu ili pravu mjeru između dviju krajnosti asimilacije i segregacije manjina. Pritom Hrvatska može profitirati od korisnih primjera europskih država koje su ostvarile pravu mjeru u pitanju odnosa prema „starim“ ili autohtonim manjinama. Kao odličan primjer nameće se Austrija koja je ostvarila visok stupanj zaštite svojih šest manjinskih narodnih skupina (*Volksgruppen*), među kojima se nalaze i Gradišćanski Hrvati (*Burgenlandkroaten*). Narodne skupine u Austriji uživaju kulturnu autonomiju u vidu službene dvojezičnosti u saveznim zemljama Gradišće i Koruška te manjinskih medija i dodatne školske nastave na materinskom jeziku, ali su u potpunosti integrirane u austrijsku političku naciju, zbog čega se austrijska manjinska politika može označiti kao dugoročno održiva i samim tim egzemplarna. Gradišćanski Hrvati često se nalaze na najvišim pozicijama vlasti, a na te položaje ne dolaze ni po etničkom ključu ni preko manjinskih kvota, nego isključivo putem meritokracije – zbog individualnih zasluga i znanja.

Pristup manjinama koji je zagovaran ovdje hrvatske građane tretira prvenstveno kao ravnopravne pojedince čije su etničko porijeklo i vjeroispovijest stvar privatnosti i ne tiču se države. No, ovaj pristup ipak nije u potpunosti „slijep“ na razlike jer je svjestan da kategoričko ignoriranje manjinskih posebnosti dugoročno vodi u njihovo stapanje s većinom, odnosno u nestanak. Moglo bi ga se opisati kao „blago građanski“ model koji na prvo mjesto stavlja zajedničke ustavne vrijednosti (njemački „ustavni patriotizam“ ili *Verfassungspatriotismus*) i lojalnost državi, ali koji je istovremeno osjetljiv na kulturne specifičnosti manjinskih skupina (posebno na njihov jezik i pismo te kulturno-umjetničko stvaralaštvo) kako bi ih sačuvao od zaborava i nestajanja. Ovdje ukratko prikazani pristup države manjinama, ukoliko je poduprt konkretnim zakonima i ima podršku u javnosti, osigurava balans između političke homogenosti i kulturne heterogenosti države.

1.1.

4. Strategija

Temeljni koraci u ostvarivanju reforme manjinske politike RH su izmjene Ustava Republike Hrvatske, Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, Zakona o izboru zastupnika u Hrvatski sabor, Zakona o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i Zakona o referendumu.

Za početak, potrebno je izmijeniti službenu terminologiju koja se koristi u manjinskom kontekstu jer ona već sama po sebi sadrži političke kodove i odašilje političke signale. Pojam „nacionalne manjine“ valjalo bi preformulirati u narodne skupine. Ta bi promjena bila u skladu s pojmovnikom Državnog zavoda za statistiku koji pri popisivanju stanovništva koristi pojam narodnosti, a ne nacionalnosti. Termin narodne skupine poslao bi nedvosmislenu poruku da RH etničke ne-Hrvate također smatra punopravnim dionicima hrvatske političke nacije. Nadalje, riječ skupina vrijednosno je sasvim neutralna, dok je pojam manjine, nažalost, opterećen percepcijom brojnih građana RH da su interesi manjina po prirodi stvari suprotstavljeni interesima većine i da ih to stavlja u perpetualni suparnički položaj.

Općenito je nasušno potrebno razlučiti pojmove naroda i nacije koji se u hrvatskom političkom diskursu prečesto i potpuno pogrešno koriste kao sinonimi. Narod je kulturna zajednica koja osim kolektivnog imena i mita o zajedničkom porijeklu dijeli značajke poput jezika, konfesije, običaja, folklora i sl. Nacija je politička zajednica koja se nastavlja na narod, istovremeno ga nadilazeći, pa je tako u stanju, osim etničke većine, obuhvatiti i manjinske etničke skupine koje se nalaze na njezinom državnom teritoriju. Sukladno tome, u kontekstu unutarnje politike trebalo bi govoriti o međuetničkim, a ne o međunacionalnim odnosima, dok bi se u vanjskopoličkom kontekstu umjesto pogrešnih pojmova Ujedinjenih naroda i međunarodnih odnosa trebali koristiti ispravni termini Ujedinjene nacije i međunacionalni ili međudržavni odnosi (da su se na East Riveru u New Yorku doista ujedinili narodi, onda bi se ta globalna organizacija zvala United Peoples – UP).

Na drugome mjestu, trebalo bi preraspodijeliti zajamčena mjesta za predstavnike nacionalnih manjina (narodnih skupina) u Hrvatskom saboru prema principu brojnosti.

Potpuno je neopravdano da Bošnjaci, kojih je u Hrvatskoj gotovo dvostruko više od Talijana, nemaju svog zastupnika u Saboru, nego ga dijele s još četiri postjugoslavenske manjine, dok malobrojniji Talijani imaju svog vlastitog zastupnika. Romi, kojih prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine ima više nego Mađara, saborskog zastupnika dijele s još jedanaest drugih manjina, dok Mađari imaju svog vlastitog zastupnika. Prema preraspodjeli koju predlaže ORaH najbrojniji Srbi imali bi dva zajamčena saborska zastupnika, a Bošnjaci, Talijani, Albanci, Romi i Mađari po jednoga. Ostale manjine (njih šesnaest) imale bi jednoga zajedničkog zastupnika.

Ovdje treba naglasiti kako ORaH smatra da bi dugoročno, s uspostavom potpune jednakopravnosti svih građana RH, praksu rezerviranja zastupničkih mjesta za predstavnike nacionalnih manjina (narodnih skupina) u Hrvatskom saboru trebalo ukinuti. Naime, mjera garantiranja saborskih mjesta za predstavnike manjina, izabranih iz posebne manjinske izborne jedinice, predstavlja pozitivnu diskriminaciju čiji je smisao da bude privremena, odnosno da traje onoliko dugo koliko je potrebno da dotične skupine steknu potpunu ravnopravnost s pripadnicima većine. Ustavna sutkinja, danas predsjednica Ustavnog suda RH, Jasna Omejec još je 2001. godine upozorila na to da je model garancije zastupničkih mjesta u Saboru privremena mjera koja će biti na snazi samo onoliko dugo dokle postoji opasnost od negativne diskriminacije pripadnika manjina u izbornom procesu. Ukidanjem rezerviranih mjesta za manjine u Saboru nestala bi i potreba za zasebnom manjinskom izbornom jedinicom (XII. izborna jedinica) koja je još jedan oblik segregacije manjina od većine. Etnička pripadnost kandidata za ulazak u Sabor dugoročno treba postati privatna i javnosti nebitna stvar koja ni na koji način ne utječe na opredjeljenje birača za ili protiv određenog kandidata, kao ni na njegovo političko djelovanje u parlamentu. Na taj se način fokus interesa javnosti pomiče na ono što je uistinu važno – kompetencije, stručnost i konkretne političke programe kandidata i njihovih stranaka (deetnizacija politike).

Treći korak je prijeko potrebna reforma u sferi školstva u hrvatskom Podunavlju gdje treba ukinuti nametnutu segregaciju na etničkoj osnovi. Trenutnu isključivu primjenu A-modela, koji učenike segregira u etnički „čiste“ razrede i turnuse, treba nadopuniti B-modelom, koji odvojenost nastave i učenika ograničava na skupinu tzv. „nacionalnih predmeta“, i C-modelom, koji podrazumijeva integriranu nastavu na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu, ali koji svim učenicima koji to žele osigurava dodatnu nastavu na

manjinskom jeziku i pismu, u kojoj djeca imaju priliku učiti jezik i pismo te povijest i kulturu manjinskih zajednica. C-model je u skladu s „blago građanskim“ pristupom jer osigurava integriranu školsku nastavu, uz istovremeno njegovanje manjinskog identiteta, pa ga ORaH smatra najboljim od tri ponuđena modela. Isto tako, C-model je oblik nastave kakav preporučaju stručnjaci u sklopu procesa poslijeratnog pomirenja. U priručniku objavljenom na internetskim stranicama UN-a „*Reconciliation After Violent Conflict. A Handbook*“ stoji: „Obrazovni sustavi segregirani uzduž etničkih ili vjerskih linija – poput onih u Sjevernoj Irskoj, Izraelu i Palestini te u bivšoj Jugoslaviji – perpetuiraju dramatično različite poglede kako na povijest tako i na sadašnje događaje. Segregirani obrazovni sustav može spriječiti razvoj smislenih odnosa koji nadilaze etničke i vjerske podjele“ (Bloomfield et al. [ur.], 2003., str. 28).

Nametnutu segregiranu školsku nastavu u Podunavlju svakako treba promatrati kao privremenu i prijelaznu mjeru nakon netom završenog ratnog sukoba, a nipošto kao dugotrajni ili stalni aranžman, jer se odvojenom nastavom djecu kondicionira da razmišljaju i funkcioniraju u etničkim kategorijama, što je dijametralno suprotno postulatima integriranog društva i građanske nacije. Kao prvi korak, treba odustati od štetne prakse prema kojoj učitelji povijesti u nastavi na srpskom jeziku nisu dužni sa svojim učenicima obrađivati ključno razdoblje Domovinskog rata jer takva rupa u kurikulumu dovodi do drastičnog razilaženja u kolektivnom sjećanju Hrvata i Srba, a konsenzus oko prošlosti neophodan je za izgradnju zajedničke budućnosti. Da svijest o prednostima integrirane nastave polako dopire i do predstavnika srpske zajednice u Hrvatskoj najbolje je pokazao nedavni intervju povodom pravoslavnog Badnjaka s mitropolitom zagrebačko-ljubljanskim Porfirijem na jednoj nacionalnoj TV postaji u kojem je mitropolit izrazio stav da je došlo vrijeme da hrvatska i srpska djeca u istočnoj Slavoniji počnu zajedno ići u vrtić i školu.

Četvrti korak je jasno opredjeljenje ORaH-a za dvojezičnost/dvopismenost u javnom prostoru kao ključnom elementu kulturne autonomije nacionalnih manjina (narodnih skupina) u Hrvatskoj. Posebno u vidu zabrinjavajućih zbivanja oko uvođenja dvojezičnosti u Vukovaru potrebno je odaslati političku poruku da dvojezičnost u tom gradu ni na koji način ne ugrožava hrvatsku državu ni spomen na Domovinski rat nego doprinosi duhu tolerancije i uvažavanja između različitih etničkih skupina u Podunavlju i čitavoj Hrvatskoj. U tom je smislu važno inzistirati na provedbi odredbe iz relevantnog

ustavnog zakona prema kojoj manjine s udjelom većim od 33% na lokalnoj razini imaju pravo na dvojezične/dvopismene ploče. O eventualnom privremenom odustajanju od konzumacije toga prava mogu odlučivati isključivo lokalni pripadnici dotične nacionalne manjine (narodne skupine).

Peti potez ORaH-a jest prijedlog izmjene Zakona o referendumu kako bi se u vidu osigurača trajno onemogućilo da većina putem plebiscita smanjuje ili ukida prava pripadnika nacionalnih manjina (narodnih skupina). Takva bi loša praksa označila derogaciju liberalne demokracije u smjeru tiranije većine, što je apsolutno nedopustivo za zemlju članicu EU. Izmjene ovog Zakona predložene dosad nisu dovoljne jer su mehanizmi kontrole ostali suviše slabi. Prema njima, saborski zastupnici imaju mogućnost pitati Ustavni sud za mišljenje, ali nemaju obavezu to učiniti. Drugim riječima, ukoliko se saborska većina slaže s predloženim referendumskim pitanjem, ono ne podliježe nikakvoj daljnjoj provjeri, što može biti vrlo opasno. ORaH smatra da prava bilo koje manjine ni u kojem slučaju ne smiju biti predmetom referenduma, poput onoga kojeg je predložio Stožer za obranu hrvatskog Vukovara, a zabranio Ustavni sud. Općenito držimo da službena manjinska politika države mora biti formirana u dijalogu između struke i demokratski izabраниh čimbenika vlasti, a ne na ulici gdje vlada zakon jačega.

Na šestome mjestu je preustroj Savjeta za nacionalne manjine. U ovom tijelu koje godišnje raspodjeljuje oko 40 milijuna kuna sjede osobe koje su predstavnici manjinskih udruga, što znači da javna financijska sredstva dodjeljuju sami sebi, a to je eklatantan primjer sukoba interesa. Isto tako, u ovom vladinom tijelu sjedi i svih osam saborskih zastupnika manjina, što znači da istovremeno obnašaju i izvršnu i zakonodavnu vlast, čime se narušava važan demokratski princip diobe vlasti. Ove nepravilnosti u Savjetu treba što brže ispraviti i to tako da iz njega budu isključeni saborski zastupnici manjina i čelnici manjinskih udruga. Članovi savjeta, a trebalo bi ih biti 22 umjesto sadašnjih 19 (za svaku ustavom priznatu manjinu po jedan predstavnik), prema prijedlogu ORaH-a birali bi se transparentno, putem javnog natječaja. Na koncu, Savjet treba preimenovati u Savjet za narodne skupine.

Sedmi korak koji će ovdje biti razmotren je više tehničke naravi, a odnosi se na financiranje programa i aktivnosti manjinskih udruga. S njihove strane, naime, stižu upozorenja da je dodjeljivanje financijskih sredstava od strane Savjeta za nacionalne

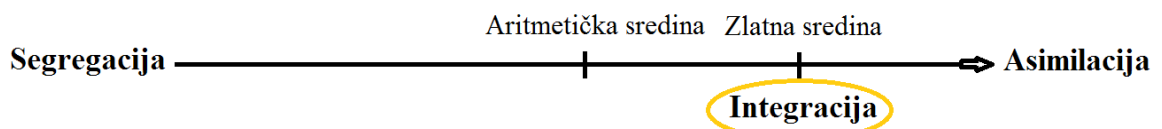
manjine nedovoljno transparentno te da postoje indicije kako se dio tih sredstava troši nenamjenski. Također, zabilježeni su slučajevi favoriziranja određenih manjina čije su institucije za svoje izdavačke djelatnosti dobile znatno veća financijska sredstva od institucija drugih manjina čija su izdanja vrlo slična po opsegu i kvaliteti. Stoga bi bilo uputno osnovati neovisnu komisiju koja bi pregledala zahtjeve svih manjinskih udruga koje pristižu na natječaj i donijela svoj zaključak.

Osma točka se odnosi na Rome – najosjetljiviju manjinsku skupinu u Hrvatskoj. Vladin Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina je u studenom 2012. godine službeno predstavio „Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine“. Na trećoj stranici stoji: „Uz desegregaciju, načelo nediskriminacije temeljno je načelo Strategije“. Nadalje, na stranicama 41-42 jasno je izražen stav autorskog tima kako je segregacija romske djece u sustavu obrazovanja iznimno štetna praksa te da integriranu školsku nastavu treba uvesti što prije. Te su smjernice u potpunosti kompatibilne s ovdje predstavljenom manjinskom politikom, zbog čega ORaH u cijelosti prihvaća navedenu nacionalnu strategiju. No, od Povjerenstva za praćenje njezine provedbe tražimo da godišnja izvješća o napretku ne podastire samo stručnim i političkim tijelima, kako je predviđeno u strategiji, nego i široj javnosti, s obzirom da je uključivanje Roma u hrvatsko društvo od općeg interesa.

5. Taktički alati

Prvi prijedlog Integrativne manjinske politike, koji se odnosi na službenu preformulaciju nacionalnih manjina u narodne skupine, mogao bi izazvati određeni otpor kod nekih predstavnika manjina. Moguće je da taj prijedlog bude kritiziran kao udarac na stečena prava manjina. Stoga je ključno objasniti kako predloženo preimenovanje nema za cilj derogirati niti jedno pravo manjina, nego je njegova jedina svrha u terminološkom smislu olakšati integraciju manjinskih skupina u hrvatsko društvo.

Općenito je važno istaknuti da je ORaH-ova manjinska politika dosljedno integracijska, čime izbjegava obje nepoželjne krajnosti – asimilaciju i segregaciju manjina. Ova se pozicija može shematski prikazati koristeći definiciju Zlatne sredine, preuzetu iz Aristotelove „Nikomahove etike“. Zlatna sredina se ne nalazi točno u sredini, nego je bliža onoj krajnosti koja je manje udaljena od prave mjere. Kao što je, primjerice, Aristotelova zlatna sredina darežljivosti bliža krajnosti rasipništva nego suprotstavljenoj krajnosti škrtosti, tako je i naša zlatna sredina integracije bliža krajnosti asimilacije, odnosno stapanja, nego drugoj krajnosti segregacije, odnosno razdvajanja:

Iz svih ostalih prijedloga Integrativne manjinske politike jasno proizlazi da je ORaH itekako zainteresiran za opstojnost i vidljivost manjina u hrvatskom društvu. Zato se cjelokupni paket predloženih reformi može označiti kao promanjinski.

6. Financijski instrumenti

Jedna od prednosti Integrativne manjinske politike je da njezina provedba gotovo uopće ne bi opteretila državni proračun. Štoviše, prijedlog onemogućivanja referenduma o pravima manjina, ukoliko bi bio prihvaćen, oslobodio bi državu financijske brige oko organizacije i provođenja potencijalnih budućih plebiscita o pravima etničkih, vjerskih, seksualnih i inih manjina u Hrvatskoj. Dugoročno, prijedlog ukidanja zajamčenih mjesta za zastupnike manjina u Saboru – kada za to budu ispunjeni svi potrebni društveno-politički uvjeti – također bi mogao donijeti olakšanje u iznosu osam saborskih plaća. Iz ovoga proističe da kvalitetno osmišljena manjinska politika istovremeno može biti i mjera štednje.

7. Mjerenje učinaka/evaluacija

Učinak politike mjerit će se prema broju konkretnih ustavnih i zakonskih inicijativa i prema postotku njihova prihvatanja, odnosno izglasavanja kao ustavnih amandmana ili zakona u Saboru. Dugoročno gledano, učinak će se mjeriti smanjivanjem (ili povećanjem) međuetničkih tenzija u društvu (posebno u multietničkim sredinama) i smanjivanjem (ili povećanjem) broja etnički konotiranih tema u hrvatskim medijima i javnosti općenito. Uspjeh će biti ostvaren ako se pripadnici narodnih skupina počnu pretežito identificirati kao politički Hrvati i ako, s druge strane, pripadnici etničke većine njih počnu percipirati kao kulturno bogatstvo i ponos Hrvatske, a ne kao potencijalnu prijetnju njezinoj suverenosti i teritorijalnoj cjelovitosti.

8. Veze s ostalim sektorima

Integrativna manjinska politika, onako kako je koncipirana u ovom dokumentu, povezana je sa sektorima vanjske te kulturne i znanstveno-obrazovne politike: vanjske politike zbog međunarodnog predstavljanja Hrvatske kao države u kojoj je društvo otvorenog i inkluzivnog tipa te koja svim lojalnim građanima osigurava ravnopravan status dionika u nacionalnom kolektivu, kulturne politike jer se zalaže za model kulturne autonomije manjina (dvojezičnost/dvopismenost na lokalnoj razini) i znanstveno-obrazovne politike jer se zauzima za ravnopravno provođenje sva tri modela manjinskog obrazovanja na čitavom teritoriju RH (uz jasno favoriziranje integrativnog C-modela nastave).

9. Sažetak

Republika Hrvatska od 2000. godine i početka pretpristupnih pregovora s EU uvodi čitav niz politika označenih kao promanjinskih. No, realnost je takva da jedan dio tih politika nagriza poistovjećivanje pripadnika „nacionalnih manjina“ s državom u kojoj žive (Hrvatskom), te jača identifikaciju s njihovim matičnim državama (od kojih su neke u prošlosti imale iredentističke težnje prema dijelovima hrvatskog teritorija). Također, dio ovdje analiziranih politika funkcionira tako da *de facto* segregira građane prema njihovoj etničkoj pripadnosti, produbljujući na taj način getoizaciju manjinskih skupina i jaz između njih i pripadnika većine. S druge strane, postoje i one manjinske politike čiji je ukupni učinak uglavnom pozitivan te doprinosi osnaživanju građanske svijesti uz istovremeno očuvanje kulturnih posebnosti svojstvenih etničkim skupinama. Kako bi se eliminirao negativni učinak štetnih manjinskih politika i potencirala djelotvornost onih korisnih, ORaH je u ovom dokumentu iznio niz mjera koje treba poduzeti kako bi Hrvatska pronašla pravu mjeru u svom odnosu prema manjinskoj populaciji. Te mjere uključuju:

- službeno preimenovanje nacionalnih manjina u narodne skupine
- preraspodjela zajamčenih mjesta za saborske zastupnike nacionalnih manjina (narodnih skupina) prema principu brojnosti (dugoročno – ukidanje zajamčenih mjesta)
- uvođenje Modela B i C u školsku nastavu za pripadnike srpske zajednice u Podunavlju
- provođenje postojeće ustavno-zakonske odredbe o dvojezičnosti u Vukovaru
- trajno onemogućivanje referendumskog odlučivanja o pravima bilo koje manjine
- preustroj Savjeta za nacionalne manjine (narodne skupine) kako bi se izbjegao sukob interesa i kršenje principa diobe vlasti
- strože kontrole dodjeljivanja financijskih sredstava i njihovog namjenskog korištenja od strane manjinskih udruga
- podrška „Nacionalnoj strategiji za uključivanje Roma“, uz zahtjev da povjerenstvo za praćenje njezine provedbe svoja godišnja izvješća podastire i hrvatskoj javnosti

ORaH kao novi igrač u političkoj areni ima jedinstvenu priliku otvoriti ovu vruću temu od koje političke stranke uglavnom bježe i zaziru. Dvije tradicionalno najjače stranke u Hrvatskoj (HDZ i SDP) zapravo i nemaju razrađene manjinske politike nego su vlade Ivice Račana, Ive Sanadera i Jadranke Kosor više-manje prihvaćale diktat EU po tom pitanju, a on je išao u smjeru tvrdog multikulturalizma. Sada je došlo vrijeme za veliki zaokret (promjenu paradigme) po tom pitanju kako bi hrvatska nacija napokon postala otvorena i inkluzivna građanska nacija u koju su uključeni i manjinski etnosi dugotrajno prisutni na teritoriju Hrvatske. To je integracijski (nipošto asimilacijski) pristup manjinama koji će neizbježno izazvati otpor kod nekih predstavnika manjina i postmodernističke ljevice uopće (sklonih pozitivnoj diskriminaciji i „pozitivnoj segregaciji“ manjina), ali koji će naići i na odobravanje kod pripadnika manjinskih naroda, kao i kod pripadnika većinskog naroda koji zastupaju ideju jednakopravnosti svih građana i ideju građanske, otvorene i inkluzivne države.

Isto tako, integracijski pristup „starim manjinama“ hrvatsko će društvo na najbolji način pripremiti na ono što ga u skorijoj budućnosti tek očekuje, a to je priljev „novih manjina“, odnosno azilanata i ekonomskih imigranata iz Azije i Afrike u Hrvatsku. Sasvim je izvjesno da bi zadržavanje trenutnog modela akomodacije manjina, koji prečesto segregira i getoizira, u kontekstu „novih manjina“ –s dodatnom kulturološkom distancom u odnosu na domicilno stanovništvo – označilo pravu katastrofu. Samim tim, ORaH-ova Integrativna manjinska politika ne služi samo inkluziji već prisutnih manjina u hrvatsku državu i društvo, nego i postavlja temelje za odnos Hrvatske prema manjinama koje tek trebaju doći.

Literatura

Barry, Brian, *Kultura i jednakost. Egalitarna kritika multikulturalizma*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2006.

Bekić, Janko, *Hrvatska nacija između idealnih tipova etničke, građanske i pluralne nacije*, Doktorski rad obranjen na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, 2014.

Bloomfield, David et. al. (ur.), *Reconciliation After Violent Conflict. A Handbook*, Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2003.

Brubaker, Rogers, *Citizenship and Nationhood in France and Germany*, Cambridge i London: Harvard University Press, 1992.

Čorkalo Biruški, Dinka i Ajduković, Dean, Stavovi učenika, roditelja i nastavnika prema školovanju: što se promijenilo tijekom šest godina u Vukovaru?, u: *Migracijske i etničke teme*, sv. 24., br. 3., 2008.

Čorkalo Biruški, Dinka i Ajduković, Dean, *Škola kao prostor socijalne integracije djece i mladih u Vukovaru*, Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert, 2012.

Habermas, Jürgen, *Die Einbeziehung des Anderen*, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1996.

Kasapović, Mirjana, Referendumi često stvaraju „tiranske ishode“ većine nad manjinom, u: „*Večernji list*“ (dodatak „*Obzor*“), 13. prosinac 2014., str. 2-3.

Keating, Michael, Plurinational Democracy in a Post-Sovereign Order, u: *Queen's Papers On Europeanisation*, br. 1., 2002.

Kymlicka, Will, *Multicultural Odysseys. Navigating the New International Politics of Diversity*, Oxford: Oxford University Press, 2009.

Lerotić, Zvonko, Građanski nacionalizam i etnonacionalizam, u: Čičak-Chand, Ružica i Kumpes, Josip (ur.), *Etničnost, nacija, identitet. Hrvatska i Europa*, Zagreb: Jesenski i Turk, 1998.

Majetić, Filip, Liberalna kritika koncepta manjinskih prava, u: *Migracijske i etničke teme*, sv. 26., br. 1., 2010.

Moller Okin, Susan, Is Multiculturalism Bad for Women?, u: *Boston Review*, Listopad/Studen 1997.

Müller, Jan-Werner, *Constitutional Patriotism*, Princeton: Princeton University Press, 2007.

Schnapper, Dominique, *La communauté des citoyens*, Pariz: Gallimard, 2003.

Sekulić, Duško, Građanski i etnički identitet: Slučaj Hrvatske, u: *Politička misao*, sv. 40., br. 2., 2003.

Smith, Anthony D., *Nacionalizam i modernizam*, Zagreb: Politička misao, 2003.

Stančić, Nikša, Između političkog nacionalizma i etnonacionalizma: od hrvatske staleške „nacije“ (*natio croatica*) do hrvatskog političkog naroda, u: Cipek, Tihomir i Vrandečić, Josip (ur.), *Nacija i nacionalizam u hrvatskoj povijesnoj tradiciji*, Zagreb: Alinea, 2007.

Tatalović, Siniša, *Globalna sigurnost i etnički sukobi*, Zagreb: Politička kultura, 2010.

Dokumenti:

Ustav Republike Hrvatske, Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, Zakon o izboru zastupnika u Hrvatski sabor, Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, Zakon o referendumu, Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, Sporazum između Republike Hrvatske i Republike Mađarske o zaštiti mađarske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Republici Mađarskoj, Ugovor između Republike Hrvatske i Talijanske Republike o pravima manjina, Sporazum između Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore o zaštiti prava hrvatske manjine u Srbiji i Crnoj Gori i srpske i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj, Sporazum između Republike Hrvatske i Republike Makedonije o zaštiti prava hrvatske manjine u Republici Makedoniji i makedonske manjine u Republici Hrvatskoj.